

УДК 378.126:378.22

ЛЕСЯ ЛЕБЕДИК

Полтавський університет економіки і торгівлі,

ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ»

Проблематика підготовки магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» у контексті принципів Болонської декларації аналізується через призму самоорганізаційного підходу.

Ключові слова: магістр спеціальності «Педагогіка вищої школи», педагогічна підготовка, принципи Болонської декларації, технологія.

Постановка проблеми. Підготовка магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» у вищих навчальних закладах України до викладацької діяльності зумовлює низку актуальних педагогічних завдань, які потребують наукового обґрунтування. Проблема дослідження впливає із суперечностей між практикою і теорією викладацької діяльності у вищих навчальних закладах. Істотно змінюються функції магістра-викладача – важливим стає не тільки впровадження інноваційних технологій навчання, а й наявність творчого вміння розв'язувати проблеми управління самоосвітою студентів, досягнення порозуміння з ними, забезпечення високої ефективності навчання.

Підготовка здобувача ступеня магістра спеціальності «Педагогіка вищої школи» є досить важливою, адже, згідно з загальноєвропейським Болонським процесом, у нього виникає можливість практичної роботи менеджером освіти, науковцем (магістр – перший науковий ступінь на Заході) і викладачем вищої школи. Сьогодні більшість викладачів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю, які мають високу компетентність у своїй галузі знань, мають труднощі методичного та психолого-педагогічного характеру. Нині перспективним шляхом їх подолання є навчання у магістратурі зі спеціальності «Педагогіка вищої школи».

За нинішнього зростання суспільної та наукової вагомості викладачів вищої школи постає завдання удосконалення і підвищення якості їх професійної підготовки, а тому виникає потреба цілеспрямованого, усвідомленого підходу до формування стратегії такої підготовки у вищій школі.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми, показав, що дослідження педагогічної підготовки магістрів педагогіки вищої школи можуть базуватися на теоретико-методологічних працях Ю. Бабанського, І. Беха, Б. Гершунського, С. Гончаренка, В. Загвязинського, І. Зязюна, В. Кременя та ін.; працях з дидактики вищої школи А. Алексюка, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, В. Стрельнікова, П. Юцявічене та ін. Окремі вчені вивчали питання психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів у непедагогічних університетах (Н. Бутенко, Л. Грущенко, Д. Дзвінчук, О. Капітанець, В. Козаков, Т. Поясок та ін.), методики навчання і наукових досліджень у вищій школі (С. Гончаренко, І. Нікітіна, П. Олійник, О. Мороз, О. Падалка та ін.). Разом з тим, аналіз наукових праць [1–5] показав, що поза увагою дослідників залишилися питання

теоретичних та методичних засад професійної підготовки магістрів педагогіки вищої школи у вищих навчальних закладах України на основі принципів Болонської декларації.

Зважаючи на це, **метою** даної статті стала теоретична розробка та експериментальна перевірка ефективності підготовки викладачів вищої школи на основі принципів Болонської декларації в умовах магістратури.

Завданням дослідження став підбір такого якісно-кількісного рівня принципів підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, які б забезпечили необхідну і достатню підготовку до майбутньої викладацької діяльності. Методологічною основою дослідження стали наукові положення теорії пізнання й управління про взаємозв'язки професійного і гуманістичного розвитку особистості, її активну роль у процесі оволодіння професійними знаннями, вміннями та навичками; про діяльність як усвідомлену форму творчого ставлення до професії.

Для розв'язання поставленого завдання використовувався комплекс теоретичних методів дослідження: аналіз наукової літератури з психології і педагогіки; методи порівняння та систематизації теоретичних і експериментальних даних теоретичного моделювання; спостереження, експертні оцінки, педагогічний експеримент та методи математичної статистики; для визначення змісту підготовки магістра педагогіки вищої школи аналізувалися педагогічні функції його професійної діяльності з використанням комплексу взаємопов'язаних соціологічних та педагогічних методів дослідження – аналіз і синтез змісту навчального матеріалу, поняттєво-аналітичний метод, змістовно-комунікативний метод.

Дослідно-експериментальна робота з визначення ефективності експериментально обґрунтованої системи професійної підготовки магістрів педагогіки вищої школи проводилася на базі Полтавського університету економіки і торгівлі. Експериментальними і контрольними групами були академічні групи студентів спеціальності «Педагогіка вищої школи» 2011-2012 навчального року (24 особи), 2012-2013 навчального року (14 осіб), 2013-2014 навчального року (46 осіб), 2014-2015 навчального року (40 осіб).

Розпочинаючи виклад суті й результатів нашого теоретичного дослідження, зазначимо, що поставлене завдання вирішувалося вже на першому його етапі. Аналіз принципів Болонської декларації та вітчизняних педагогічних досліджень показує важливість розробки основних принципів підготовки здобувачів ступеня магістра педагогіки вищої школи в університетах. Перша група принципів стосується змісту, друга – організації, форм і методів цієї підготовки. До першої групи відносимо принципи: пріоритетності досягнення афективних цілей, усвідомленої перспективи, подвійності когнітивної навчальної мети, поділу змісту предметного пізнання. Організація, форми і методи цієї підготовки будувалася на принципах: технологічності навчання і підготовки до діяльності викладача, варіативності, ергономічності, гнучкості, індивідуального консультивання [5, с. 271].

Коротко викладемо суть цих принципів та важливість їх застосування в нашому дослідженні.

Принцип пріоритетності досягнення афективних цілей під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу означає позитивне ставлення до цього виду підготовки. У Полтавському університеті економіки і торгівлі дисципліни

«Дидактичні системи у вищій школі», «Новітні інноваційні технології у вищій школі», «Педагогічна та професійна психологія» та інші, де ключовими словами є «система», «психологія», «інноваційні технології», прийнятні для будь-якої діяльності в системі «людина-людина». І це сприймається позитивно. Діяльність при цьому розглядається переважно з позицій психології суб'єкта діяльності, а навчання – з огляду управління спільною діяльністю (мета, мотиви, планування, організація, контроль, спілкування тощо).

Принцип подвійності когнітивної навчальної мети означає, що засвоєння дисциплін психолого-педагогічного циклу має закласти психолого-педагогічну базу майбутньої професійної діяльності викладача вищої школи. Реалізація цього принципу під час вивчення в університеті дисциплін «Управління вищим навчальним закладом», «Соціологічні дослідження у вищій школі», «Основи лідерства» та інших можлива на основі спорідненості структури психолого-педагогічних завдань підготовки з менеджменту та підготовки до викладацької діяльності (суб'єкти діяльності, мотиви, цілі, планування, організація, процес, дії, предмет, продукт, контроль, результат, засоби, умови, комунікації, прийняття рішення – є основними поняттями менеджменту і діяльності навчання). До того ж, психолого-педагогічний аспект є одним із провідних у діяльності будь-якого менеджера. Наприклад, «уміння вчити» розглядається як основа діяльності менеджера (М.Вудкок, Д.Френсіс). Отже, реалізація принципу подвійності когнітивної навчальної мети забезпечує фундаменталізацію підготовки викладачів за рахунок знань психології та педагогіки і їх підготовку до викладання свого предмету у вищій школі.

Принцип поділу змісту предметного пізнання реалізується на основі співвідношень «загальне – особливе – конкретне». До «загального» (або системних знань) відносяться психологічні аспекти будь-якої діяльності, адже і в економіці психіка суб'єктів діяльності є визначальною для її результативності та ефективності. «Особливими» є психолого-педагогічні аспекти діяльності викладачів як менеджерів, які планують, організують, мотивують, контролюють ту чи іншу діяльність різних суб'єктів. «Конкретними» за цих умов стають дидактичні, методичні та виховні аспекти діяльності навчання як викладання та учіння.

Принцип технологічності навчання і підготовки базується на уявленні про технологію як поєднання кваліфікованих навичок і вмінь, засобів, методів, відповідних знань, що необхідні для здійснення бажаних перетворень в інформації, в предметах, у людях. Технологію навчання ми визначаємо як сукупність способів і прийомів, форм взаємопов'язаної діяльності викладача й студента, що забезпечує ефективність функціонування дидактичної системи й досягнення поставлених цілей навчання [за: 5, с. 28]. Реалізація цього принципу свідчить про розуміння того, що очікувані результати у будь-якій сфері діяльності можна досягти лише за умов наявності адекватної технології, яку треба вміти проектувати, а реалізувати – лише після оволодіння певною технікою.

Принцип варіативності – орієнтує кожного магістра педагогіки вищої школи на розробку власних проектів, програм і стратегій педагогічної діяльності, а також дозволяє створити цілісне уявлення про можливості навчання і професійного розвитку студента.

Принцип ергономічності – вимагає урахування затрат часу, необхідного для вивчення конкретних проблем підготовки, забезпечує передбачення наслідків і затрат, обумовлених вибором стратегії такої підготовки.

Принцип гнучкості – вимагає створення адаптивної системи підготовки магістрів педагогіки вищої школи, визначення структури курсів залежно від початкового рівня підготовки кожного студента і передбачуваного кінцевого результату, зміни структури навчальних курсів залежно від результатів проходження ним різних етапів навчання.

Принцип індивідуального консультування – передбачає консультування майбутніх магістрів педагогіки вищої школи як зі змісту підготовки, так і щодо вибору оптимальних шляхів і методів досягнення поставленої мети з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента.

Зазначені вище принципи підготовки здобувачів ступеня магістра педагогіки вищої школи у профільних університетах реалізовано у Полтавському університеті економіки і торгівлі у навчальному процесі таких дисциплін: «Дидактичні системи у вищій школі», «Новітні інноваційні технології у вищій школі», «Педагогічна та професійна психологія», «Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця», «Моделювання соціальної діяльності фахівця», «Інформаційні технології в освіті», «Методика викладання у вищій школі», курсова робота з моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця, педагогічна практика у закладах освіти, Державна атестація магістра педагогіки вищої школи з педагогіки (захист магістерської роботи). На жаль, програми цих дисциплін охоплюють лише деякі аспекти підготовки магістрів педагогіки вищої школи у вищих непедагогічних навчальних закладах, тому, на нашу думку, цю підготовку слід налагодити на зразок підготовки вчителів у педагогічних університетах та викладачів у класичних університетах (виховання, індивідуально-психологічні аспекти, психологічні аспекти навчання, дидактика, педагогічна майстерність викладача вищої школи, педагогічне спілкування, управління навчанням, філософія освіти, історія освітньо-виховних систем тощо). Їх реалізація дасть можливість досягти, окрім когнітивних і психомоторних, ще й афективних цілей навчання (переважно позитивного ставлення до предметів психолого-педагогічної підготовки).

Ефективність цієї програми підготовки студентів університету доводять результати педагогічної практики (мережа навчальних закладів, розмаїття навчальних курсів), участь студентів у наукових конференціях, вступ випускників університету (магістрів педагогіки вищої школи) до аспірантури за спеціальністю «Теорія та методика професійної освіти» тощо.

Висновком із даного дослідження є констатація того, що пошук принципів підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до діяльності педагога є досить складним явищем, розуміння якого неможливе без звернення до досягнень дидактики вищої школи, сучасних вимог Болонського процесу. Уточнення того, що найефективнішими з них є принципи подвійності когнітивної навчальної мети, поділу змісту предметного пізнання, технологічності навчання і підготовки до діяльності викладача вищої школи, у свою чергу визначає перспективи подальших досліджень. Серед них: необхідно уточнити сутність принципів підготовки майбутніх магістрів педагогіки вищої школи, які стосуються окремо змісту, технологій і проектування дидактичних матеріалів для здійснення психолого-педагогічної підготовки, що дасть змогу впорядкувати

термінологію, розглянути компоненти діяльності педагога, виявити закономірності і механізми досліджуваного процесу.

Список використаних джерел

1. Батечко Н. Г. Сучасні підходи до формування змісту підготовки майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури / Н. Г. Батечко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 5-19.
2. Батечко Н. Г. Розвиток мотиваційної сфери майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури / Н. Г. Батечко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 5-19.
3. Лебедик Л. В. Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах: монографія / Л. В. Лебедик. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 165 с.
4. Манчинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: [монографія] / Наталія Іванівна Манчинська; за ред. С. О. Сисоєвої; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : ЛьвДУВС, 2013. – 415 с.
5. Стрельников В. Ю. Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів педагогіки вищої школи. Монографія. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. – 375 с.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2014 р.

ЛЕБЕДИК Л.

Полтавський університет економіки и торгівлі, г. Полтава, Україна

ПРИНЦИПЫ ПОДГОТОВКИ МАГИСТРОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ПЕДАГОГИКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ»

Проблематика подготовки магистров специальности «Педагогика высшей школы» в контексте принципов Болонской декларации анализируется через призму самоорганизационного подхода.

Ключевые слова: магистр специальности «Педагогика высшей школы», педагогическая подготовка, принципы Болонской декларации, технология.

LEBEDYK L.

Poltava University of Economics and Trade, c. Poltava, Ukraine

PRINCIPLES OF THE TRAINING OF THE MAGISTRATE "HIGHER SCHOOL PEDAGOGICS"

The problematic of preparation of the magistrate "Higher school pedagogics" in a context of principles of Bologna Convention is analyzed through a prism of the self-organizational approach.

Key words: magistrate "Higher school pedagogics", pedagogical direction, principles of Bologna declaration, technology.